

RYSZARD KAMIŃSKI, HANNA MIZGAJSKA

UWARUNKOWANIA PROCESÓW INNOWACYJNYCH W WIELKOPOLSCE¹

Poziom aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw uwarunkowany jest wieloma czynnikami. Są one związane z potencjałem kadrowym, technicznym, organizacyjnym, możliwościami finansowymi przedsiębiorstw oraz ich zaplecza naukowo-badawczego, a także ze strukturą motywacji towarzyszących działalności rozwojowej.

W latach dziewięćdziesiątych warunki funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych uległy diametralnej zmianie. Gospodarka polska zaczęła zmierzać ku systemowi rynkowemu. W nowoczesnej gospodarce rynkowej podstawowe cele przedsiębiorstw wynikają przede wszystkim z sytuacji kształtujących się na rynku, z układu popytu i podaży dóbr przez nie produkowanych. W gospodarce tej pierwszoplanową rolę odgrywają stosunki towarowo-pieniężne. Nie jest to równoznaczne z brakiem jakiegokolwiek wpływu państwa na procesy gospodarcze. Wpływ państwa ma jednak charakter pośredni. Dokonuje się on poprzez kształtowanie warunków na rynku za pomocą różnych instrumentów ekonomicznych, do których zalicza się między innymi: system kredytowy, podatkowy, celny, dewizowy, system obrotu papierami wartościowymi.

Czy nowy układ warunków funkcjonowania przedsiębiorstw w Polsce wpłynął na pobudzenie procesów innowacyjnych? Niestety, tak się dotychczas nie stało. Przeciwnie, nastąpił spadek zainteresowania postępem technicznym. W 1990 roku zgłoszono do opatentowania 4105 wynalazków, tj. o 1019 mniej niż w 1985 roku. W tym samym okresie nastąpił ogromny regres pracowniczego ruchu racjonalizatorskiego. W 1990 roku zastosowano 57 tys. projektów racjonalizatorskich, tj. dwukrotnie mniej niż w 1985 roku². Podobne tendencje spadkowe wystąpiły w województwie poznańskim. W 1990 roku na jego terenie zgłoszono 2249 projektów racjonalizatorskich i wynalazczych, tj. o 489 mniej niż w roku poprzednim. Wyraźnie zmniejszyła się również efektywność wdrożonych na terenie województwa poznańskiego nowych rozwiązań technicznych. W 1989 roku jedna złotówka zainwestowana w przedsięwzięcia innowacyjne przyniosła 5,9 zł wymiernych efektów ekonomicznych. Natomiast w roku 1990 wskaźnik ten spadł do 4,7 zł³.

U źródeł obniżenia się aktywności innowacyjnej tkwią czynniki zarówno o charakterze makroekonomicznym, jak i mikroekonomicznym. Niewątpliwy

¹Niniejszy artykuł został napisany w oparciu o referat wygłoszony na międzynarodowym seminarium zorganizowanym przez Ost - West Wirtschafts Akademie w Berlinie w czerwcu 1992 r. nt. "Möglichkeiten techniepolitischer Kooperation zwischen der Tschecho-Slowakei, Polen und Deutschland".

²Por. GUS. Rocznik Statystyczny 1991, s. 426 i 427 tab. 23 i 25.

³Por. *Stan organizacji wynalazczości i racjonalizacji w przedsiębiorstwach*, praca zbiorowa pod kierunkiem Z. Cygana, Wojewódzki Klub Techniki i Racjonalizacji, Poznań 1991, s. 57 i 58, tab. 1.

wpływ na intensywność procesów innowacyjnych ma również stan infrastruktury służącej transferowi innowacji do gospodarki. Wymienione grupy czynników zostały poniżej poddane bliższej analizie. Problemy związane z infrastrukturą zostały omówione na przykładzie Wielkopolski.

1. Makroekonomiczne uwarunkowania procesów innowacyjnych.

Opóźnienie technologiczne Polski wobec Europy Zachodniej jest faktem, który nie wymaga nazbyt szczegółowych dowodów. Wielkość tego opóźnienia ilustrują wyniki badań K. Matusiaka i P. Urbanka⁴.

We wszystkich aspektach działalności produkcyjnej średnie opóźnienie przekracza 10 lat. Relatywnie najmniejsze jest w stosunku do jakości i nowoczesności produkcji — 11 lat, a największe dotyczy organizacji i zarządzania — 15,6 lat.

Główną determinantą procesów innowacyjnych w warunkach polskich jest stan gospodarki kraju. Centralny Urząd Planowania następująco scharakteryzował tendencje występujące w gospodarce w 1991 roku⁵:

- był to kolejny rok spadku wielkości produkcji przemysłowej przedsiębiorstw państwowych,
- sytuacja finansowa przedsiębiorstw państwowych stawała się coraz trudniejsza. Rentowność zmalała do 5,8%. Prawie 39% ogółu przedsiębiorstw było deficytowych,
- drastycznie ograniczono działalność inwestycyjną (w porównaniu z rokiem 1990 o 8%). Rok 1991 był trzecim kolejnym rokiem zmniejszenia procesów inwestycyjnych i modernizacyjno-odtworzeniowych,
- wystąpił głęboki deficyt budżetowy państwa,
- pogorszyła się sytuacja większości gospodarstw domowych. W końcu 1991 roku zarejestrowano 2,2 mln bezrobotnych tj. o 100% więcej niż w roku poprzednim,
- pozytywną tendencją jest dynamiczny przyrost znaczenia prywatnych przedsiębiorstw. Wzrost ten dotyczył głównie liczby zakładów handlowych i gastronomicznych. Liczba przedsiębiorstw produkcyjnych wzrosła tylko o 5%, a budowlano-montażowych o 3%. O ponad 30% wzrosła liczba spółek prywatnych i spółek typu joint-venture. W 1991 roku produkcja sektora prywatnego stanowiła już około 25% całej produkcji przemysłowej.

Podobne zjawiska wystąpiły w województwie poznańskim⁶:

- w 1990 roku o 10% zmniejszyła się produkcja przemysłowa,
- w tymże roku oddano do użytku o 7% mniej budynków niż w roku poprzednim,
- zmniejszeniu uległy również wydatki na inwestycje (o 12%),

⁴ K. Matusiak, P. Urbanek, *Rozwój w warunkach luki technologicznej. Wnioski z badań empirycznym s Gospodarka Narodowa*, nr 11 - 12/1991.

⁵ T. Chróścicki, *Przebieg procesów gospodarczych w Polsce w 1991 r. i prognoza niektórych makropropozycji na 1992 rok*, *Gospodarka Narodowa*, nr 2 - 3/1992, s. 32 - 35.

⁶ Por. *Rocznik Statystyczny Województwa Poznańskiego 1991*, Wojewódzki Urząd Statystyczny w Poznaniu, s. 130, 131, 144, 152, 160, 175.

- drastycznie, bo o prawie o 7 punktów procentowych spadła rentowność przedsiębiorstw,
- wystąpił spadek zatrudnienia ogółem (o 3,6%), zanotowano jednak również 18% wzrost zatrudnienia w sektorze prywatnym.

Zarysowane tendencje są między innymi następstwem realizowanej przez państwo polityki gospodarczej nastawionej na walkę z inflacją, tworzenie rynku, umocnienie krajowej waluty. Działania te w powiązaniu z niewydolnością nieefektywnej, marnotrawiącej zasoby i nieprzystosowanej do wymogów rynku dotychczasowej gospodarki, spowodowały głęboką recesję. Sytuacja ta dowodzi niskiej zdolności adaptacyjnej przedsiębiorstw w Polsce. Oczywistym jest, iż zdolność ta jest między innymi funkcją chłonności innowacyjnej tych jednostek. Radykalne zmiany w technice, technologii i organizacji produkcji są bowiem jedynie skuteczną metodą dostosowania się polskich przedsiębiorstw do tak daleko idących przemian w ich otoczeniu.

Kolejnym bardzo ważnym czynnikiem określającym możliwości prowadzenia działalności innowacyjnej jest stan potencjału badawczego w kraju. W tzw. gospodarce planowej procesy innowacyjne były sterowane administracyjnie. Uznawano je za priorytetowe. Doprowadziło to do znacznego wzrostu potencjału sfery naukowo-badawczej⁷. Jednakże w latach dziewięćdziesiątych potencjał ten zmniejszył się dostosowując się do potrzeb rynku⁸.

W Polsce trwają obecnie zmiany systemu funkcjonowania sfery naukowo-badawczej, w tym systemu jej finansowania. Jednym z podstawowych kierunków zmian jest zmniejszenie zakresu finansowania podmiotów badawczych na rzecz konkretnych tematów badawczych poprzez system grantów. W dziedzinie badań stosowanych podnosi się szereg mankamentów tego systemu. Przy zgłaszaniu tematów badawczych finansowanych tym sposobem, nie jest wymagana opinia przedstawicieli praktyki gospodarczej. Również w gremiach recenzentów brak jest przedstawicieli podmiotów gospodarczych. Obok grantów wprowadzono nowy system finansowania tzw. zadań specjalnych, w przypadku których 50% prac jest finansowana przez zlecające przedsiębiorstwo, a reszta przez Komitet Badań Naukowych. Z tej dogodnej formy korzystają ośrodki badawcze pracujące na potrzeby przemysłu. Zwraca się jednak uwagę na niedostateczne zainteresowanie takimi Umowami ze strony przedsiębiorstw, co wynika z ich trudności finansowych.

Dalekie od doskonałości są też regulacje prawne dotyczące wynalazczości. Nie uwzględniają one nowych okoliczności związanych z pojawieniem się, rynku innowacji i konkurencyjności rozwiązań. Proponowane zmiany mają na celu dostosowanie prawa wynalazczego i ochrony patentowej do norm europejskich.

Ważnym elementem nowo kreowanej polityki technologicznej państwa jest usprawnienie mechanizmu transferu innowacji z zagranicy. Transfer ten może się dokonywać poprzez zakup licencji na nowe technologie, wpro-

7. Na początku lat osiemdziesiątych w jednostkach naukowo-badawczych państw Europy Wschodniej zatrudniona była blisko połowa pracowników badawczych świata. Nie miało to jednak odbicia w poziomie rozwoju technicznego, gospodarczego i cywilizacyjnego. /Por. GUS, Rocznik Statystyczny 1991, s. 508, tab.

8 W 1990 roku funkcjonowało 388 jednostek naukowo-badawczych oraz jednostek obsługi nauki i rozwoju techniki, tj. o 32 mniej niż w 1985 roku. /Por. GUS, Rocznik Statystyczny 1991, s. 416, tab. 2./

wadzenie nowych technologii poprzez spółki joint-venture, a także przez franchising. Zakres wykorzystania tych źródeł przez przedsiębiorstwa jest bowiem ciągle niedostateczny. Produkcja licencyjna w Polsce stanowi tylko około 1,5% produkcji sprzedanej przemysłu uspołecznionego. W 1990 roku udanie wdrożono jedynie 44 licencje. Dla porównania w 1985 roku dokonano 95 przedsięwzięć tego rodzaju⁹. Głównym czynnikiem ograniczającym zakup licencji są trudności finansowe polskich przedsiębiorstw. Natomiast transfer innowacji poprzez franchising jak dotąd w Polsce nie występuje.

2. Mikroekonomiczne uwarunkowania procesów innowacyjnych

Jednym z głównych determinantów procesów innowacyjnych na poziomie przedsiębiorstw jest system finansowania przedsięwzięć rozwojowych. W ostatnich latach nastąpił przełom w sposobie finansowania gospodarki. Pieniądz stał się najcenniejszym i najtrudniej osiągalnym czynnikiem produkcji. Zmiana roli pieniądza w połączeniu z bardzo wysoką stopą oprocentowania kredytu bankowego (średnio od 50% do 70%) wywołała zasadnicze zmiany w stosunku do działalności innowacyjnych. Sytuacja niedoboru pieniądza ujawniła istnienie szeregu prostych rezerw produkcyjnych. Ich wykorzystanie przez przedsiębiorstwa jest przeważnie tańsze niż podejmowanie ryzykownych, nakładochłonnych przedsięwzięć innowacyjnych. Ponadto bardzo wysoka cena kredytu niezwykle mocno zaostrzyła kryterium opłacalności wdrożenia nowych rozwiązań technicznych. Własne źródła finansowania posiadane przez przedsiębiorstwa nie gwarantują dostatecznie obfitego dopływu środków finansowych na działalność innowacyjną. Natomiast gros kredytów udzielanych tym firmom przez banki przeznaczone jest na zasilanie funduszu obrotowego, na niskonakładowe modernizacje i na przystosowanie wydzierżawionych pomieszczeń do pełnienia nowych funkcji. Znikomą część kredytów udzielono na zakup licencji czy też nowoczesnych linii produkcyjnych. Zjawisko to znajduje potwierdzenie w strukturze kredytów gospodarczych udzielonych przez PKO BP na terenie województwa poznańskiego. W 1990 roku kredyty inwestycyjne stanowiły jedynie 8% łącznej kwoty kredytów udzielonych sektorowi prywatnemu. W roku poprzednim wskaźnik ten wynosił 15%^{10,11}. Zaistniała sytuacja znacznie zahamowała wdrażanie innowacji o charakterze adaptacyjnym, wtórnym, które mimo iż często mają niewielką skalę i ograniczoną efektywność, przez swą masowość mogą przynieść gospodarce największe efekty.

Innym czynnikiem pogłębiającym niedobór środków finansowych przedsiębiorstw, szczególnie średnich i małych, jest zachowanie się banków, w tym głównie państwowych. Ich uprzywilejowana pozycja pozwala na dość swobodny wybór klientów. Preferują zatem przedsiębiorstwa duże, ze wzglę-

⁹ Por. GUS, Rocznik Statystyczny 1991, s. 427, tab. 26.

¹⁰ Por. Powszechna Kasa Oszczędności Bank Państwowy, Sprawozdanie Roczne 1991, s. 34.

¹¹ W skali całego kraju udział kredytów inwestycyjnych w ogólnej kwocie kredytów udzielonych sektorowi uspołecznionemu zmniejszył się w latach 1985 - 1990 z 49% do 41% /Por. GUS, Rocznik Statystyczny Finansów 1985 - 1990, s. 112, tab. 5/.

du na łatwość obsługi związaną z jednorazowym obrotem dużym kapitałem oraz przedsiębiorstwa ekonomicznie silne ze względu na najmniej ryzykowną formę zabezpieczenia udzielanych kredytów. Taka postawa banków wynika częściowo z braku doświadczenia we współpracy z nowymi przedsiębiorstwami małej i średniej skali, z obniżonego poziomu zaufania w stosunku do nich, jak i również niekiedy z nieuzasadnionych, subiektywnych uprzedzeń.

Bardzo istotnym powodem braku wchłaniania innowacji przez przedsiębiorstwa są względy rynkowe. Wiele przedsiębiorstw ma poważne problemy ze zbytem swoich produktów. Ze względu na brak perspektyw rozwojowych znacznej redukcji uległy motywy do podejmowania przedsięwzięć innowacyjnych rozwijających dotychczasowy profil produkcyjny. Nie pojawiły się natomiast dostatecznie silne motywy do podejmowania przedsięwzięć zasadniczo zmieniających strukturę produkcji.

Wiele przedsiębiorstw już na starcie do ewentualnej działalności innowacyjnej jest, ze względów finansowych, informacyjnych, organizacyjnych, w gorszej sytuacji niż konkurenci zagraniczni. Najłatwiejszym chętnie akceptowanym sposobem pozyskiwania nowej techniki jest nawiązanie współpracy z zagranicznym kapitałem na zasadzie spółki joint-venture. W tym przypadku rozwiązanie problemów sfery informacyjnej, finansowej często pozostaje w gestii kontrahenta zagranicznego. Niestety tylko nielicznym przedsiębiorstwom udaje się wejść w ścisłą współpracę z kapitałem obcym. Przyczynami zniechęcającymi zagranicznych przedsiębiorców do śmielszego wejścia na rynek polski są między innymi: brak stabilności warunków funkcjonowania gospodarki oraz biurokratyczna opieszałość przy załatwianiu kwestii prawnych i finansowych przedsięwzięcia.

Czynnikiem utrudniającym dopływ nowej techniki do przedsiębiorstw jest często brak odpowiedniej wiedzy ekonomicznej oraz "instynktu rynkowego" ich kadry zarządzającej. Utrudnia to, a często uniemożliwia konstruowanie nowoczesnych strategii rozwojowych przedsiębiorstw, odpowiadających nowym rynkowym warunkom funkcjonowania gospodarki.

3. Elementy infrastruktury służące transferowi innowacji do przedsiębiorstw w Wielkopolsce

W ostatnich kilku latach w Wielkopolsce ma miejsce proces tworzenia się licznych instytucji mających stymulować przedsiębiorczość i pomagać przedsiębiorstwom w uzyskaniu dostępu do różnorodnych informacji gospodarczych¹². Można wśród nich wymienić centra i inkubatory przedsiębiorczości, centra promocji przedsiębiorczości i informacji regionalnej, izby przemysłowo-handlowe. Począwszy od 1989 roku idea tych organizacji ma w Wielkopolsce wielu zwolenników zarówno wśród władz administracyjnych, samorządowych, jak i organizacji gospodarczych i środowisk nauko-

¹² O funkcjonowaniu jednostek zaplecza badawczo-rozwojowego przedsiębiorstw na terenie woj. poznańskiego w latach osiemdziesiątych piszą E. Bittnerowa, P. Gruszka, R. Kamiński w: *Nowe przedsiębiorstwa uspołecznionego przemysłu drobnego*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, nr 3/1990, s. 240 - 245.

wych. Inicjatywy te uzyskują również pewne poparcie instytucji międzynarodowych takich jak EWG (program PHARE), ONZ (Program Na Rzecz Rozwoju), Bank Światowy, Londyński Bank Odbudowy i Rozwoju.

Do najlepiej zorganizowanych jednostek infrastruktury innowacyjnej zaliczyć należy Wielkopolskie Centrum Innowacji i Przedsiębiorczości SA w Poznaniu. Spółka działa od 1990 roku na obszarze 4 województw. Jej celem jest promocja średnich i małych przedsiębiorstw, szkolenie przedsiębiorców, pomoc w dostępie do kapitału, tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości¹³, parków technologicznych. Rezultaty dwuletniej działalności widoczne są przede wszystkim w sferze organizacyjnej:

- w 1991 roku uruchomiono pierwszy inkubator przedsiębiorczości w Polsce pełniący funkcję centrum technologicznego dla przedsiębiorców prywatnych,
- ideę inkubatorów przedsiębiorczości propagowano w całej Polsce, w efekcie czego powstało ponad 40 grup inicjatywnych dążących do utworzenia podobnych ośrodków w innych regionach kraju,
- nawiązano szerokie kontakty z międzynarodowymi organizacjami tworzącymi inkubatory przedsiębiorczości,
- utworzono Radę Inkubatorów Przedsiębiorczości w Polsce.

Kolejną instytucją działającą w regionie Wielkopolski, zrzeszającą 600 przedsiębiorców jest reaktywowana w 1989 roku Izba Przemysłowo-Handlowa. Statut Izby przewiduje bardzo szeroki program działań. Podstawowym zadaniem jest wspieranie przedsiębiorczości obywateli, udzielanie pomocy członkom Izby w rozwiązywaniu problemów ekonomicznych, organizacyjnych i prawnych. Jej celem jest również pozyskiwanie partnerów zagranicznych do kooperacji produkcyjnej, technologicznej i finansowej. Działalność Izby jest ponadto nastawiona na udzielanie doradztwa gospodarczego różnym podmiotom gospodarczym, organizowanie seminariów i szkoleń o tematyce interesującej członków Izby.

Od 1991 roku działa również prywatne Centrum Promocji Przedsiębiorczości i Informacji Regionalnej. Gromadzi ono oraz upowszechnia wiedzę o potencjale gospodarczym, organizacyjnym i innych walorach Wielkopolski. W 1991 roku dominowało doradztwo gospodarcze i szkolenie. W chwili obecnej na plan pierwszy wysuwa się promocja Wielkopolski, marketing i prowadzenie Banku Informacji Gospodarczej.

Oprócz nowo utworzonych instytucji funkcjonują stare związane z drobną wytwórczością: jak Izba Rzemieślnicza czy wspierający ruch wynalazczy Wojewódzki Klub Techniki i Racjonalizacji.

Izba Rzemieślnicza działa w Poznaniu od 1919 roku. Zrzesza na zasadzie dobrowolności 20.000 członków z terenu 4 województw. Izba Rzemieślnicza prowadzi działalność oświatową, w ramach której nadaje w imieniu państwa kwalifikacje czeladnika i mistrza. Zajmuje się doradztwem praw-

¹³ Powstające na terenie kraju tzw. inkubatory można podzielić na dwa rodzaje: po pierwsze, na inkubatory technologiczne, po drugie, na inkubatory przedsiębiorczości. Inkubatory technologiczne organizowane są zazwyczaj przy wyższych uczelniach lub instytutach naukowych. Ich celem jest wdrażanie do produkcji nowych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych.

Druga grupa to inkubatory przedsiębiorczości, które wykorzystują majątek restrukturyzowanych przedsiębiorstw, jak np. budynki, maszyny i urządzenie. Ich głównymi użytkownikami są byli bezrobotni.

no-ekonomicznym. Ponadto organizuje szkolenia dla rzemieślników i dla małych oraz średnich przedsiębiorstw w kraju i zagranicą.

Wojewódzki Klub Techniki Racjonalizacji zrzesza 160 przedsiębiorstw państwowych. Klub zajmuje się opracowywaniem dokumentacji zgłoszonych wynalazków, wzorów użytkowych, znaków towarowych do Urzędu Patentowego, ochroną prawną dokumentacji zgłoszonej przez podmioty gospodarcze, pomocą prawną twórcom prawa wynalazczego, poradnictwem prawnym w przypadku zawierania umów licencyjnych. Klub działa według nadal obowiązującego prawa wynalazczego, które nie jest dostosowane do nowych warunków gospodarczych.

Jak widać z dokonanego przeglądu infrastruktury dla wspomaganie działalności innowacyjnej, znajduje się ona jeszcze w fazie organizacji. Funkcjonujące instytucje nie są też dostosowane do pobudzania współpracy we wdrażaniu innowacji pomiędzy przedsiębiorstwami o różnej skali wielkości i różnej formie własności w obrębie jednej branży.

# # #

Zmiana sposobu funkcjonowania przedsiębiorstw, jaka nastąpiła w procesie wprowadzania do gospodarki systemu rynkowego wywołała zasadnicze przekształcenia w uwarunkowaniach prowadzonej przez nie działalności innowacyjnej. Przekształcenia te nie spowodowały jednak pobudzenia aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw. Oprócz pojawienia się silnych bodźców do wdrażania postępu technicznego wystąpiły poważne przeszkody zwalniające tempo procesów innowacyjnych. Przeszkody te mają zarówno charakter makroekonomiczny jak i mikroekonomiczny. Również instrumenty polityki technologicznej są niedostatecznie wykształcone, dotyczy to przede wszystkim infrastruktury wspomagającej, która ze względu na brak kapitału nie jest w stanie wspomagać transfer nowych technologii do przedsiębiorstw. W przyszłości dla prowadzenia skutecznej polityki transferu innowacji do przedsiębiorstw ważne będzie skoordynowanie uwarunkowań makro i mikroekonomicznych oraz działań infrastruktury wspomagającej z dopływem środków finansowych.

CONDITIONS OF INNOVATIVE PROCESSES IN WIELKOPOLSKA REGION

S u m m a r y

In the 1990s, along the change in the system of functioning of the Polish economy a way of functioning of innovative mechanism has also been changed. Unfortunately, the market system had no impact on the increase of interest in technical progress. To the contrary; regress in that sphere has been noted. It has been caused i.a. by macroeconomic factors. The State policy, oriented at fighting inflation, creating the market, strengthening domestic currency, combined with the inef-

efficient economy unable to adapt to the requirements of the market has resulted in deep recession. It proves that enterprises are unable to adapt to changed circumstances; one of the reasons for such a situation is insufficient innovative capacity.

Some causes of regress in innovativeness of the economy are of microeconomical nature. Among such factors the most detrimental is the shortage of money for developmental ventures.

Among the determinants of technical progress one should mention organizational, legal and informational infrastructure. Despite the fact that in Wielkopolska region the infrastructure is well grounded and diversified, it is insufficient in view of economic requirements.